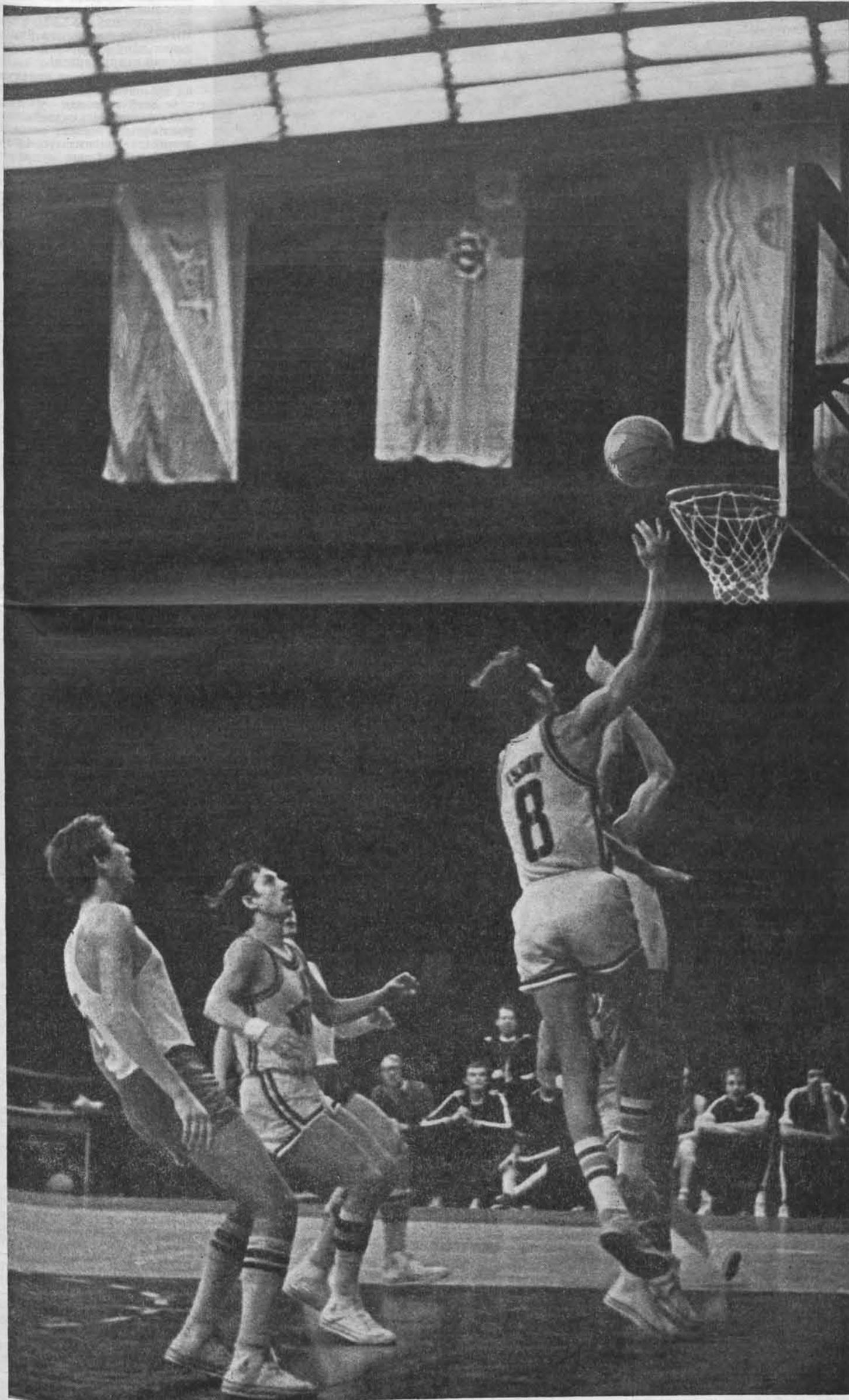

Толас Радзілы

№ 13 (1687)
2 красавіка 1981 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

ПАЛЕСКАЯ НАФТА — ЧАСТКА ПАЛІУНА-ЭНЕРГЕТЫЧНАЙ СІСТЭМЫ КРАІНЫ

[«Сюрпрызы Залатухі»]

стар. 3

ДЫРЭКТАР «ПАЛІМІРА» Л. НАВАЖЫЛАУ

[«Ёсць такі чалавек»]

стар. 4

ШТОГ А Д О В Ы Я «КНІЖЧЫНЫ ІМЯНЫНЫ» СТАЛІ ЯШЧЭ БАГАЦЕЙШЫМІ

[«Юнацтва» — для дзяцей»]

стар. 6

...Праз хвіліну пасля трапнага кідка нападаючага каманды радыётэхнічнага інстытута Віктара ГУЗІКА мяч апусціцца ў карзінку саперніка. Яшчэ два ачкі дабаўлены ў актыў. Мноства такіх прыёмных мінут перажылі беларускія аматары баскетбола сёлета. Перамогі над Маскоўскім ЦСКА, ленінградскім «Спартак» і кіеўскім «Будуўніком» і іншымі мацнейшымі камандамі пацярджваюць, што РТІ ў будучым сезоне зможа змагацца і за прызае месца.
НА ЗДЫМКУ: атакуе РТІ.
Фота С. КРЫЦКАГА.

прэм'еры, выстаўкі, сустрэчы

МІЖНАРОДНЫ ЭКІПАЖ НА БОРЦЕ АРБИТАЛЬНАГА КОМПЛЕКСУ

3 ПАВЕДАМЛЕННЯЎ ТАСС

23 сакавіка 1981 года ў 19 гадзін 28 мінут маскоўскага часу праведзена стыкоўка касмічнага карабля «Саюз-39», пілатуемага экіпажам у саставе камандзіра карабля Героя Саветскага Саюза, лётчыка-касманauta СССР Уладзіміра Джанібекава і касманauta-даследчыка, грамадзяніна Мангольскай Народнай Рэспублікі Жугдэрдэмідзійна Гурагчы з арбітальным комплексам «Салют-6» — «Саюз Т-4».

Пасля правэркі герметычнасці стыковачнага вузла касманauta Джанібекава і Гурагчы перайшлі ў памяшканне станцыі. На калязямной арбіце створан навукова-даследчы комплекс «Салют-6» — «Саюз Т-4» — «Саюз-39». На борце касмічнага комплексу зноў прадуе міжнародны экіпаж — таварышы Кавалёнак, Савіных, Джанібекаў і Гурагча.

Праграма навуковых даследаванняў, распрацаваная сумесна вучонымі Саветскага Саюза і Мангольскай Народнай Рэспублікі, разлічана на сем дзён. Плануецца правядзенне тэхналагічных, медыка-біялагічных і тэхнічных эксперыментаў, фатаграфаванне зямной паверхні ў інтарэсах даследавання прыродных рэсурсаў Зямлі і вывучэння навакольнага асяроддзя. Будучы прадоўжаны таксама даследаванні і эксперыменты, пачатыя на станцыі «Салют-6» міжнароднымі экіпажамі ў папярэдніх палётах.

Міжнародны экіпаж паспяхова працягвае работу на борце навукова-даследчага комплексу «Салют-6» — «Саюз Т-4» — «Саюз-39». Запланаваны сумесныя саветска-мангольскія эксперыменты выконваюць Уладзімір Джанібекаў і Жугдэрдэмідзійна Гурагча, а Уладзімір Кавалёнак і Віктар Савіных дапамагаюць ім, забяспечваюць неабходную для работы арыентацыю арбітальнага комплексу ў прастору, займаюцца абслугоўваннем бартавых сістэм і навуковай апаратуры станцыі.

Праграма ўключае ў сябе медыка-біялагічныя эксперыменты, геофізічныя і фізіка-тэхнічныя даследаванні. У мэтах далейшага збору інфармацыі аб асаблівасцях адаптацыі арганізма чалавека да бяспэчак праведзены эксперыменты «Біярытм», «Працаздольнасць», «Нептун». У прыватнасці, мэтай эксперыменту «Нептун» з'яўляецца вывучэнне змянення вастрыні і глыбіні зроку касманautaў у ходзе палёту.

З выкарыстаннем створанага балгарскімі спецыялістамі спектрафотометра «Спектар-15» і наяўнай на станцыі фотא-апаратуры міжнародны экіпаж выканаў эксперыменты «Гарызонт-зара» і «Люмінатар». У першым з іх выяўляюцца пагрэшнасці фотаздымкі, уносімыя зямной атмасферай, і вызначаюцца яе аптычныя характарыстыкі. У другім эксперыменце праводзіцца колькасная ацэнка змянення аптычных характарыстык люмінатараў станцыі, выкліканага працяглым уздзеяннем адкрытага космосу.

Касманautaў выканалі таксама рад фізіка-тэхнічных эксперыментаў з выкарыстаннем візуальна-палярызацыйнага аналізатара, распрацаванага саветскімі і мангольскімі спецыялістамі. Вынікі гэтых эксперыментаў дазваляць павысіць эфектыўнасць метадаў даследавання прыродных рэсурсаў Зямлі з космосу.

Міжнародны экіпаж завяршае запланаваныя сумесныя саветска-мангольскія даследаванні на борце арбітальнага комплексу «Салют-6» — «Саюз Т-4» — «Саюз-39». Касманautaў выконваюць заключныя работы па праграме навуковых эксперыментаў, рыхтуюць матэрыялы праведзеных даследаванняў да вяртання на Зямлю.

Экіпаж экспедыцыі наведвання рыхтуе карабел «Саюз-39» да спуску з арбіты, праводзіць правэрку працаздольнасці сістэм забеспячэння жыццяздзейнасці, арыентацыі і кіравання рухам, тэставе ўключэнне яго рухавіковай устаноўкі.

Міжнародны экіпаж карабля «Саюз-39» касманautaў Жугдэрдэмідзійна ГУРАГЧА і Уладзімір ДЖАНИБЕКАЎ.

**КАМАНДЗІР
КАРАБЛЯ
«САЮЗ-39»
ПАЛКОЎНІК
ДЖАНИБЕКАЎ
УЛАДЗІМІР
АЛЯКСАНДРАВІЧ**

Герой Саветскага Саюза лётчык-касманаўт СССР Уладзімір Аляксандравіч Джанібекаў нарадзіўся 13 мая 1942 года ў пасёлку Іскандар Бастанлыкскага раёна Ташкенскай вобласці.

Пасля заканчэння ў 1965 годзе Ейскага вышэйшага ваеннага авіяцыйнага вучылішча лётчыкаў служыў лётчыкам-інструктарам у ваенна-паветраных сілах.

У. А. Джанібекаў — член Камуністычнай партыі Саветскага Саюза з 1970 года.

У атрад касманautaў ён быў залічаны ў 1970 годзе. Неаднаразова ўдзельнічаў у кіраванні палётамі пілатуемых касмічных караблёў і арбітальных станцыяў.

Свой першы касмічны палёт Уладзімір Аляксандравіч зрабіў у студзені 1978 года ў якасці камандзіра карабля «Саюз-27» і першага экіпажа наведання станцыі «Салют-6».

**КАСМАНАЎТ-
ДАСЛЕДЧЫК
КАРАБЛЯ
«САЮЗ-39»
КАПІТАН
ЖУГДЭРДЭ-
МІДЗІЙН ГУРАГЧА**

Грамадзянін Мангольскай Народнай Рэспублікі Жугдэрдэмідзійна Гурагча нарадзіўся 5 снежня 1947 года ў самоне Гурван-Булак Булганскага аймака ў сям'і арага.

У 1968 годзе быў прызваны ў Мангольскую народную армію. Затым скончыў ваенную школу малодшых авіяцыйных спецыялістаў у Саветскім Саюзе. У 1972 годзе стаў слухачом Ваенна-паветранай акадэміі імя М. Жукоўскага. Пасля яе заканчэння працаваў на пасадзе інжынера па авіяцыйнаму абсталяванню асобнай авіяцыйнай эскадрылі Мангольскай народнай арміі.

Капітан Гурагча — член Мангольскай народна-рэвалюцыйнай партыі з 1979 года.

У 1978 годзе Жугдэрдэмідзійна Гурагча пачаў рыхтавацца да палёту ў космас на караблі «Саюз» і станцыі «Салют» у Цэнтры падрыхтоўкі касманautaў імя Ю. Гагарына. Прайшоў поўны курс абучэння па праграме «Інтэр-космас».

ЗА ТРЫВАЛЫ МІР НА ЗЯМЛІ

У Мінску адбыўся сход актыву прыхільнікаў міру Беларусі.

Дакладчык — старшыня Беларускага рэспубліканскага камітэта абароны міру народны паэт БССР Пімен Панчанка і выступаўшыя падкрэслівалі велізарнае значэнне рашэнняў XXVI з'езда КПСС для далейшага ўмацавання міру і разрадка міжнароднай напружанасці.

Мы, гаворыцца ў аднадушна прынятай рэзалюцыі, бачым свой абавязак у тым, каб усямерна садзейнічаць рэалізацыі новых саветскіх знешнепалітычных ініцыятываў, умацоўваць супрацоўніцтва і адзінства дзеянняў з шырокімі грамадска-палітычнымі коламі, якія выступаюць за трывалы і справядлівы мір.

З'ЕЗД БЕЛАРУСКІХ КІНЕМАТАГРАФІСТАЎ

У адзіным рытме з напружанымі стваральнымі буднямі краіны праходзіла ў дзесятай пяцігодцы творчая дзейнасць беларускіх кінематаграфістаў. За гэтыя гады створана 28 мастацкіх фільмаў, 52 серыі мастацкіх стужак для тэлебачання, дзесяты кінааўталі, 5 фільмаў і 253 кароткаметражныя хранікальна-дакументальныя, навукова-папулярныя і вучэбныя фільмы.

Дасягненні беларускага кіно за мінулыя пяцігодкі, задачы, якія паўстаюць перад дзеячамі мастацтва ў святле рашэнняў XXVI з'езда партыі, абмеркавалі ўдзельнікі V з'езда кінематаграфістаў Беларусі, які адбыўся ў Мінску. Са справаздачным дакладам на з'ездзе выступіў першы сакратар праўлення Саюза кінематаграфістаў БССР, народны артыст Беларускай ССР, рэжысёр В. Тураў.

КНІЖНЫ ПАЛАЦ

У новым мікрараёне Гомеля «Валатава», створаным у дзесятай пяцігодцы, адкрыўся ўніверсальны кніжны магазін — шаснаццаць ў горадзе. Новы магазін вызначаецца зручнай планіроўкай і вялікай гандлёвай плошчай.

ЛЁС БАТРАКА З МАГІЛЯН

СТАРШЫНЁЎСКІ ХЛЕБ

Неўзабаве на павароце дарогі паказалася аўтамашына. Яе кузаў стракацеў рознакаляровымі хусткамі, касынкамі, блузкамі і сукенкамі. Убачыўшы старшыню, жанчыны яшчэ здалёк веліва замахаўшы рукамі.

— Яблычак захацелася? — весела выгукнула маладзіца, перагнуўшыся цераз борт машыны.

— Глядзіце, каб не набіць аскоміну!

— Паехалі з намі, малачком пачастуем!

Вострыя на язычок кабеты наперабой кідалі кепкі, а крыху ад'ехаўшы, зацягнулі нават частушкі:

Ой, дзяўчаткі, што за дзіва,

што надой зніжаецца?

Кіраўніцтва любіць піва

І ў цяньку хаваецца!

Бліскаючы зубамі, жанчыны дружна зарагаталі.

(Заканчэнне.)

Пачатак у № 12 (1686)

— Ціпун вам на язык! — крыкнуў Дзеншчыкоў наўздагон і, праводзячы машыну поглядам, дадаў: — Ну ж і пякучы, ну ж і осы, ну ж і гарэзы! Палец у рот не кладзі — усю руку адхопаць! — І, павярнуўшыся да гасця, растлумачыў: — Рупныя працаўніцы — такіх пашунаць! Гэта калгасныя даяркі. Наш статак цяпер знаходзіцца ў летнім лагеры. Уга, якая там раскоша! Трава па пояс, побач рэчка, непадалёку кусты — схованка ад спякоты, аваднёў...

У летні лагер мы, аднак, не паехалі, а накіраваліся на жывёлагадоўчы комплекс. ПЯРЭСТЫЯ, укармленні бычкі, што стаялі ў загарадцы ля фермы, адмахваючыся ад мух, засяроджана жавалі канюшыну. Тапаліны пух асядаў на поўсці, прыліпаў да вільготных, цёмных пяскаў, здавалася, што бычкі папілі сырадою, а абцерціся не паспелі. Каля загарадкі, абапёр-

шыся на сахор, стаяў пажылы хударлявы мужчына з запушанымі тапалінымі пухам вейкамі. Ён быў у расклітанай сподняй сарочцы з закасаным да локцяў рукавамі, у армейскім галіфе, кірзавых ботах.

— Гэта наш лепшы жывёлавод Панцялей Грэцкі, — адрэкамендаваў яго старшыня.

— Навошта так гучна? — збянтэжыўся Грэцкі. — Проста калгаснік...

— Бардзо пшыемна! — падаў руку гасць. — Мы ж, пэўне, равеснікі...

Слова за слова — хутка пазнаёміліся, пагаварылі пра тое, хто і адкуль родам, дзе служыў, дзе ваяваў... Панцялей Грэцкі падрабязна расказаў, як ён спраўляецца з такім вялізным статкам, якія машыны і механізмы выкарыстоўваюцца на ферме.

— Бачыце, як цярэбяць, за вушамі трашчыць, — Грэцкі паглядзіў па тоўстай

выгнутай шыі вялізнага бугая, які аж блішчэў на сонцы, пачухаў у ямачцы за крутымі, кароткімі рагамі. — Па кілаграму ў суткі прыбывае ў вазе. Вось і лічыце: тысяча бычкоў — тысяча кілаграмаў. Тона ў суткі.

Госць зноў зацмокаў языком:

— Пенендзы гарцамі загарабаецца!

— Не скардзімся, — сказаў Дзеншчыкоў. — Чысты даход калгаса перавышае мільён рублёў.

— А як у вас заробкі? — гасць зноў звярнуўся да Грэцкага.

— Я са сваёй сям'ёй летась зрабіў тры з паловай тоны збожжа, амаль тры тысячы рублёў і пяць цэнтнераў цукру...

— Пшыэпрашам пана. Цукру — пенць кілаграмаў?

— Ды не! — замахаў рукамі Грэцкі. — Пяцьсот кілаграмаў. Інакш кажучы, паўтоны. Гэта за цукровыя буракі. Мы з жонкай і дачкай — вось і ўся наша сям'я — даглядалі невялікі, з паўгектара ўчастак...

Госць доўга маўчаў, нешта, пэўна, прыкідваючы ў думках, а потым ціха, нібыта сам сабе, сказаў:

— То ж амерыканскія заробкі...

— Мне здаецца, міль-чалавек, — сказаў Дзеншчыкоў, — такое параўнанне састарэла. Яно прыйшло ў нашы мясціны і да вас, на Беласточчыну, калі людзі жылі бедна, калі ў пошуках кавалка хлеба ўцякалі на край свету. Саветскія заробкі — вось як сёння трэба гаварыць!

— А ведаецца, — спытаў Грэцкі, — у якую галёшу селі нядаўна заакіяўскія «добрачыльцы»? Майму свату з Круглікаў родзічы, якія жыўць недзе ў Канадзе, прыслалі нядаўна пасылку. І што, вы думаеце, аказалася ў той паштовай скрынцы? Галёшы. Ды кілаграм цукерак. Далібог! Глыбокія, як на валёнкі, галёшы! Ну ж і смеху было з гэтых галёшаў! У тых жа Кругліках — вуліца не тое, што даўней: брукаваная, трактары. Усё як мае быць — хоць у тупліках шпацыруй!

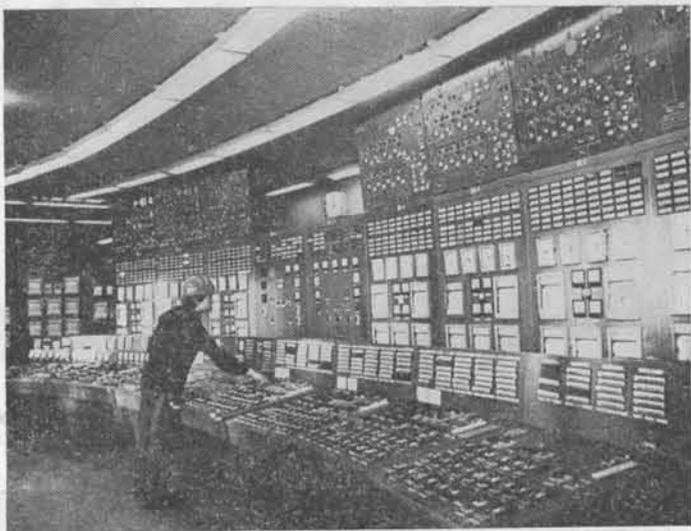
У кожнай хаце тэлевізар, добрая мэбля. У многіх — уласныя легкавушкі... А яны, — Грэцкі кінуў кудысьці за плячо, — думаюць, што мы босья ходзім — галёшам узрадуемся. — Грэцкі скося зірнуў на гасця. — Дарэчы, а вы ў кааператыве?

Госць збянтэжана пакруціў галавой.

САМАЯ МАГУТНАЯ

Якое збудаванне ў Мінску самае высокае? На гэта не зусім звычайнае пытанне не толькі госці, але і многія гараджане, напэўна, адкажуць: тэлевізійная вышка, што размешчана напалёку ад плошчы Перамогі. І... памыляцца. Хаця яшчэ нядаўна самай высокай у горадзе была тэлевізійная вышка.

Тыя, каму даводзілася ўзяцца ў Мінск з захаду, не маглі не заўважыць карпусы ЦЭЦ-4 — прадпрыемства, якое становіцца галоўным пастайшчыком цяпла і электраэнергіі беларускай сталіцы. 182-метровая дымавая труба ЦЭЦ-4 і ёсць на сённяшні дзень самае высокае збудаванне Мінска. Яна, быццам маяк у моры, відна на многія кіламетры.

Цеплаэлектрацэнтраль № 4, якая ў перспектыве будзе самай магутнай у горадзе, з'явілася на карце новабудуўляў рэспублікі ў 1977 годзе. Аб размаху работ на гэтым аб'екце сведчыць такі факт. Для таго, каб пускавы комплекс першай чаргі ўвайшоў у строй дзеючых, спатрэбілася выняць паўтара мільёна кубаметраў грунту, укладзі каля паўмільёна кубаметраў бетону і многае іншае.

Новошта спатрэбілася будаваць ЦЭЦ-4! Ці ж не хапала да гэтага святла і цяпла гораду! Справа тут вольна чым. У цяперашні час у Мінску дзейнічаюць каля трохсот вытворчых і ацяпляльных кацельняў. Яны з'яўляюцца галоўнымі крыніца-

мі загажаванасці паветра. Увадзены ў строй дзеючых запла-наваных магутнасцей ЦЭЦ-4, якая, дарэчы, размешчана за лініяй горада, дазволіць ліквідаваць усе ацяпляльныя кацельні. Выслабаны для іншых работ тысячы людзей.

І гэта далёка не адзінаквая перавага цеплаэлектрацэнтралі. Усім вядома, якую вялікую колькасць вады спажывае Мінск. Новая ЦЭЦ працуе на вадзе Вілейска-Мінокай воднай сістэмы. А гэта дазваляе эка-номіць артэзіанскую ваду. З дасягненнем праектуемай магутнасці, якая ў бягучай пяцігоддзі складзе 900 тысяч кілават, упершыню ў горадзе гара-

чая вада на ацяпленне жылых дамоў будзе падавацца на адлегласць больш дзесяці кіламетраў.

На ЦЭЦ-4 пакуль яшчэ ідуць будаўнічыя работы. Але мінча-не ўжо атрымліваюць шмат электраэнергіі і цяпла ад новага прадпрыемства.

НА ЗДЫМКАХ: галоўны пульт кіравання турбінамі і кацельнямі ЦЭЦ-4; Вера ВАЛОШАНКА працуе электрамайтэрам рэлейнай аховы; электраслесары Анатоль СКАКАЛІН і Уладзімір ГУЗАЎ абслугоўваюць ўстаноўкі.

Фота Ю. ЗАХАРАВА.

— Натуральнае, ежэлі б таі кааператыву, як ваш калгас...

Мы яшчэ доўга знаёмліся з гаспадаркай, яе працавітымі людзьмі. Пад вечар, калі стомленае за дзень сонца пакацілася па сніжавых зубцах ельніку, што цягнуў на гарызонце. Пятро Іосіфавіч прапанаваў спыніцца на беражку Свіслачы. Скінуўшы нагавіцы, ён першы, у чым маці нарадзіла, ускочыў у крынічную плынь ракі.

— Між іншым, — крыкнуў ён, фіржачны і аддуваючыся, па шыю апусціўшыся ў ваду. — гэтая рэчка бярэ пачатак на вашай Беласточчыне, дзесяці пад Крынкамі. Так што, выходзіць, жывём мы на берагах адной ракі...

МЫ вярталіся ў Гродна, калі ўжо зусім сшарэла, а Свіслач ахуталася шызым туманам, які павольна плыў над лужком, чапляючыся за нусты вербалозу і аleshніку. На небе буйнымі пацеркамі высіпалі зоркі. Калгасны клуб святліўся агнямі. Адтуль даносілася мелодыя песні пра Янку, які ехаў ля ракі, Але-ну, якая мыла там ручнікі... «Сёння, — гаварылася ў афішы, што ў святле вуліч-

ных ліхтароў бялела ля клубы, — лекцыя-канцэрт, прысвечаная беларускай народнай музыцы. Выступае лектар з Мінска».

— Проша пана на канцэрт! — гасцінна запрасіў Дзеншчыкоў. — Дарэчы, гаспадарка ўзяла ўсе расходы па культурнаму абслугоўванню калгаснікаў на свой рахунак. Кіно, канцэрты, спектаклі людзі глядзяць бясплатна. А наша самадзейнасць! Шкада, сёння не выступілі калгасныя артысты. Калгас набыў для іх музычныя інструменты, касцюмы. А як жа? Не хлебам адзіным жыве чалавек, трэба, каб было і для душы...

У зале, здавалася, не было дзе ўпасці яблык. Людзі сталі нават у праходзе. Заўважыўшы старшыню, дзяўчаты ўзняліся са сваіх крэслаў, але Пятро Іосіфавіч жэстам спыніў іх.

— Сядзіце, сядзіце, мы за дзень насыдзеліся, — шапнуў ён кабеце з краю.

Спывак — кашны мужчына ў чорным касцюме, бялюткай накрухмаленай кашулі, шырока расставіўшы доўгія ногі і вылучыўшы грудзі, прыемным барытонам выводзіў:

Коціць удаль Нёман чыстыя воды, Шляхам адвечным кіруе плыты...

У зале стаяла чуйная цішыня. Песню гэтую ў Луцкаўлянах любіць, часта спяваюць на вячорках. Спявак выконваў яе не дужа хораша, напінаўся, браў, як кажуць, на горла, але шырокая і павольная, бы рачная плынь, мелодыя кранала сэрца. Пятро Іосіфавіч расчуліўся:

— Добрая песня! Шмат чаго нагадвае яна кожнаму, хто радзіўся і вырас на беразе бацькі Нёмана.

А песня лілася нястрыманна і непераможна, то ўзнімаючыся, здаецца, да самых нябёсаў, то павольна спадаючы на зямлю.

Травы шаўковыя берагам сцелоцца, Дно пакрывае пясок залаты.

Калі канцэрт скончыўся, на вуліцы зусім сцімнела. У святле ліхтароў, што гарэлі ля клуба, круцілася плыма машкары, матылькоў, нязмоўчна цікалі ў траве конікі, а недзе недалёка ціхенька хлопала ў сваіх заросшых аleshнікам берагах Індурка. Кароткая цёплая чэрвенская ноч абядала, што раніца новага дня зноў будзе сонечнай.

Аляксандр АКУЛІК.

НАДВОР'Е было нялётным. Раніцай над Палессем вісеў густы туман, і Генадзь Свяцілаў, сакратар парткома Рэчыцкага ўпраўлення разведвальнага бурэння, параіў паехаць на адну з бліжэйшых буравых.

— Бураць усюды аднолькава, — гаварыў ён потым у машыне, — што на Паўднёва-Аляксандраўскім месцанараджэнні, што на Залатухінскім. Ёсць, вядома, і тонкасці. У брыгадзе, куды мы едем, яны таксама будуць...

Мы ехалі на Залатуху. Ужо ў некалькіх кіламетрах ад Рэчыцы, уздоўж дарогі, сталі трапляцца першыя прыкметы «Буравікі» нафтавай: станкі-помпы, падобныя на вялікіх пёўнаў, мерна паводзілі шыямі... Мільгануў у тумане знак

пераацэнка прыродных запасаў. Таму літаральна за кожнай пядзьяй траходкі зомач спецыялісты, тэйны зямлі паступова пераносыцца на карту і з гэтага моманту становяцца народнагаспадарчым здабыткам.

— Я разумею, — гаворыць Іван, — тое, што цяпер робяць геологі, неабходна, бо зямля спешкі не любіць. Не спяшайся, разведай як мае быць — і зямля адорыць. Толькі ў нас, буравікоў, такі закон: ёсць нафта ці няма — бурі. Калі ў гэтым месцы не лёс, значыць, як другім.

Іван Канатуш стаў нафтаздабыткам у 1958 годзе на Поўначы, ва Ухце. А калі з роднай Беларусі сталі паступаць хваляючыя весткі (маці клікала дамоў, пісала, што і на радзі-

АДЗІН ДЗЕНЬ ПОБАЧ 3 НАФТАВІКАМІ

СЮРПРЫЗЫ ЗАЛАТУХІ

у гонар першаадкрывальнікаў буравікоў.

У 1964 годзе на гэтым месцы ўпершыню забіў магутны фонтан, і праз некаторы час беларуская нафта стала часткай паліўна-энергетычнай сістэмы краіны. На нафтаперапрацоўчыя заводы, у нафтаправод «Дружба» штогод уліваюцца сотні тысяч тон палескага «чорнага золата».

Каля дваццаці гадоў прайшло з таго часу, калі на ўвесь свет разнеслася вестка: у Беларусі знойдзена нафта. Успамінаецца, як на гэта навіну рэагавалі ў нашай краіне і за мяжой. Калі пачалі буріць першыя шчыліны, знаходзіліся «дарадцы», што сцвярджалі — не акупяцца затраты, нафты хопіць на год-два.

Так, гэтыя «стратэгі» памыліліся. Праўда, здабыча «чорнага золата» на Беларусі справа нялёгка і складаная.

— Нягледзячы на тое, што ўжо дзейнічаюць дзесяткі шчылін, — расказвае Генадзь Свяцілаў, — нагрузка на першапраходцаў з гадамі не змяняецца. У Беларусі, напрыклад, нафта, лічыцца «цяжкай» у тым сэнсе, што буріць даўдзіцца ў асноўным цвёрдыя карбанатныя пароды, прычым на вялікіх глыбіні, даволі працэёмкі нахільна-напраўленым метадам. Становіцца ўскладняецца яшчэ і тым, што буйныя нафтыя структуры збядняюцца, і мы пачынаем шукаць нафту ў малых структурах і ў неструктурных тыпах.

Некалькі дзесяткаў кіламетраў па шашы, з дзесятак па прасёлку, і, нарэшце, — буравая. Спачатку выглянула з-за лесу яе сталына вяршыня, а потым увесь лагер, акружаны вагончыкамі.

На Залатухе ў гэты дзень не бурылі. Буравым станком валодалі каратажнікі, геофізікі, геологі, а сам начальнік Іван Канатуш сядзеў у вагончыку каля раціі.

Няцяжка было здагадацца, што ён нечым усхваляваны. Трымаў у руках трубку, спрабаваў штосьці сказаць. Але ўсё ніяк не атрымоўвалася. Нарэшце, выбраўшы момант, закрычаў у трубку.

— Мне буріць трэба! Буріць, разумеете? А вы мяне доследамі займаеце прымушаеце.

Паклаў трубку, убачыўшы нас, ужо лагодна прамовіў.

— Хаця, я іх разумею. І доследы патрэбны. Ад гэтага і нам выгада будзе... Падобнае ў практыцы нафтавікоў адбываецца не часта. Тым больш, што шчыліна на эксплуатацыйная, але выконваецца па асобаму праекту. Мэта яго — канчатковая геалагічная прапрацоўка структуры,

ме цяпер нафту здабываюць), Канатуш прыехаў у Рэчыцу ўжо вопытным майстрам. Спачатку працаваў бурільшчыкам. Кончыў тэхнікум, стаў начальнікам буравой.

Шоў час, мы сядзелі ў памяшканні, а геологі тым часам крок за крокам бралі ўсё новае і новае пробы зямлі. І калі ўжо ніхто не спадзяваўся на якія-небудзь змяненні, па лагеру пракацілася: «Нафта!»

У гэтым, дарэчы, не было нічога дзіўнага: залатухінскае радовішча даўно вядома і дае прамысловую нафту. Дзіўна было, што яе прыкметы знайшлі на 125 метраў раней чаканамага.

У вагончыку геологаў вывучаўся толькі што адабраны нафтавы керн. Пад мікраскопам нафта відаць выразна: чорныя тлустыя плямы, найдрэбнейшыя кропелькі ў порах пароды... Нават не верыцца, што чалавек збярэ гэтыя ледзь прыкметныя кропелькі і нафта ракой пальцеца з зямных нетраў.

— А можа, і не пальцеца... — гавораць геологі Уладзімір Бяляеў і Уладзімір Каравец. — Тое, што мы выявілі, яшчэ патрабуе стараннага аналізу. Магчыма, гэта новы, раней не разведаны калектар, магчыма, вядомыя калектары. Але ў любым выпадку работа праведзена не дарэмна.

Іван тым часам паспеў звязацца з кіраўніцтвам. Атрымана ўказанне: на адзнаку, дзе знойдзена нафта, апусціць абсалютную калону і працягнуць бурэнне. Павесялеў, бо бурільшчык удзельнічае ў справе тады, калі буріць...

Нафтавікі — народ грунтоўны, да пачынаючых адносяцца насцярожана. На практыцы правярана: калі навічок вытрымаў на буравой два гады — значыць стаў нафтавіком. У розных кутках краіны здабываюць нафту выхаванцы брыгады Канатуша. Многія рыхтуюцца да самастойнай работы. Адны вучацца ў тэхнікумах, іншыя — у інстытутах.

І яшчэ адна адметная рыса: з кожным годам паліпшаецца лагерны быт.

— Раней было куды працеў, — успамінае адзін са старэйшых бурільшчыкаў Міхаіл Лутаў. — А цяпер на кожную вахту — стаявая, душ, пакой адпачынку з тэлевізарам, радыёпрыёмнікам, кнігамі. Тут жа більярдная, Камфорт, адным словам...

...Залатуху мы пакідалі, калі ўжо сцягнулі. Іван Канатуш ехаць адмовіўся. Пачыналася прапрацоўка шчыліны, і ён выршыў зостацца на буравой.

— Жонцы перадайце, што затрымаюся да наступнай вахты...

Уладзімір ЯФАНУ.

Што? * Як? * Чаму?

КАМУНІСТЫЧНАЯ СВЯДОМАСЦЬ

Чым змерыць маральнасць чалавека? — такое пытанне было ў анкеце, якую беларускія сацыёлагі распаўсюдзілі на адным з прадпрыемстваў Мінска. «Карысцю, якую ён свядома прыносіць людзям, грамадству, страснасцю, з якой ён змагаецца за шчасце людзей, той душэўнай і фізічнай сілай, якая ўзрастае ў ім пры выкананні запаветнага жадання і вялікай мары», — так адказаў на пытанне Рыгор Гурыновіч, слесар-зборшчык Мінскага трактарнага завода, у сваёй прафесіі — спецыяліст вышэйшага класа.

У аддзеле кадрў завода паведамілі, што Рыгор Гурыновіч — да таго ж рацыяналізатар, удасканаліў некалькі вузлоў і сістэм трактара, што прынесла заводу эканамічны эффект у некалькі тысяч рублёў. Ён настаўнік маладых рабочых — перадае ім свой багаты вопыт, выхоўвае ў іх пачуццё рабочей годнасці, камуністычныя адносіны да працы.

Карэспандэнт спытаў у Рыгора Гурыновіча, якую карысць ён мае ад свайго настаўніцтва, ад іншых добраахвотных абавязкаў.

— Здаецца, грошай вам за гэта не плацяць, і нейкіх асаблівых выгад таксама не маеце?

— Ці ж справа ў грашах? — здзівіўся Рыгор Фаміч. — Я добра зарабляю — 200—250 рублёў у месяц, да таго ж атрымліваю прэміі за перавыкананне плана. Тут справа ў іншым. Я шчыра зацікаўлены ў тым, каб мой завод даваў больш трактароў, каб яны былі выдатнай якасці. Я ганаруся сваім заводам, прадукцыю якога добра ведаюць больш чым у 70 краінах свету. Я атрымліваю задавальненне ад сваёй працы, і паўсядзённай, і грамадскай, бо разумею, наколькі мой лёс знітананы з лёсам майго завода, мая асабістая зацікаўленасць і дабрабыт — з інтарэсамі маёй Радзімы.

Гаворачы пра завод, стары рабочы кажа «мой», пра краіну — «мая». І гэта, мабыць, вызначае яго адносіны да грамадства і да грамадскага. «Я — грамадству, грамадства — мне» — па такому прынцыпу жывуць і працуюць савецкія людзі, носьбіты новай маралі, якая вызначае іх высокую свядомасць.

Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя, што ліквідавала ў краіне прыватную ўласнасць, эксплуатацыйныя класы і зрабіла простых людзей гаспадарамі сваёй краіны, нарадзіла новы тып чалавека — калектывіста па духу, з высокім пачуццём грамадскага абавязку і камуністычнай свядомасцю.

У той час, калі маладую Савецкую рэспубліку з усіх бакоў акружалі ворагі, рабочыя дэпо станцыі Масква-Сартавальная добраахвотна адрамантавалі пасля змены патрэбны фронт чыгуначныя саставы. Ленін тады пісаў: «Гэта пачатак перавароту больш цяжкага, больш істотнага, больш карэннага, больш рашаючага, чым зваржэнне буржуазіі, бо гэта — перамога над уласнай коснасцю, разбэшчанасцю, дробнабуржуазным эгаізмам, над гэтымі прывычкамі, якія пракляты капіталізм пакінуў у спадчыну рабочаму і сялянину».

А трохі пазней, калі Савецкая ўлада ўсталявалася ў краіне, тысячы юнакоў і дзяўчат адправіліся будаваць новыя гарады, гідраэлектрастанцыі. Учынкі іх, вядома ж, кіраваў не разлік, а ўсведамленне неабходнасці хутчай пабудовы сацыялізму ў СССР. Жыць і працаваць ім даводзілася не ў лёгкіх умовах, пераадольваючы шмат цяжкасцей. Гэта была якраз такая сітуацыя, калі адмова ад асабістага была жыццёва неабходнай. І найбольш свядомыя, перадавыя грамадзяне Савецкай краіны разумелі гэта. Таму добраахвотна падпарадкавалі свае асабістыя інтарэсы грамадскім.

Дык што ж такое камуністычная свядомасць? Як вызначыць яе? Гэта не проста сукупнасць рыс, прынцыпаў, поглядаў, а глыбокая перакананасць асобы, яе ўсебаковае духоўнае і маральнае развіццё, усведамленне свайго абавязку перад грамадствам.

Па ініцыятыве савецкіх людзей штогод да дня нараджэння У. І. Леніна ў краіне праводзіцца камуністычны суботнік, сродкі ад якога ідуць на будаўніцтва дзіцячых санаторыяў, бальніц, ахову навакольнага асяроддзя.

І хаця правядзенне такіх суботнікаў не выклікана, як раней, вострай неабходнасцю, яно сведчыць пра растучую камуністычную свядомасць усіх грамадзян, пра іх імкненне жыць і працаваць па-камуністычнаму. А хіба гэта не праяўленне камуністычнай свядомасці, калі тысячы юнакоў і дзяўчат, пакінуўшы свае абжытыя кватэры, родныя мясціны, паехалі на будаўніцтва Байкала-Амурскай магістралі, якая цяпер вельмі неабходна краіне!

Замежны журналіст, што пабываў на БАМе, дзе, дарэчы, працуе шмат беларусаў, пацікавіўся ў маладой жанчыны, педагога па адукацыі, з якіх меркаванняў яна, інтэлігентка, дачка вядомага музыканта, прыехала ў гэты халодны і суровы край. Можна не змагла знайсці работы ў сталіцы?

Жанчына рассмяялася. А потым сказала, што бачыць у гэтым свой маральны абавязак перад грамадствам.

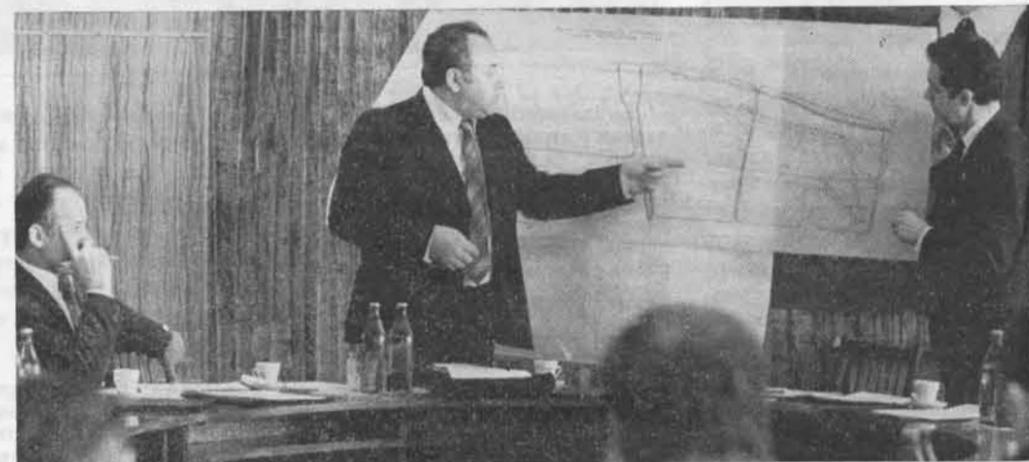
«КУЛЬТУРА І МОЛАДЗЬ У СССР»

Здымкамі, адлюстраванымі гістарычныя моманты работы XXVI з'езда КПСС — падзеі, якая застаецца ў цэнтры ўвагі міжнароднай грамадскасці, — сустракае наведвальнікаў выстаўка, што адкрылася ў парыжскай штаб-кватэры ЮНЕСКА. Яна прысвечана тэме «Культура і моладзь у СССР» і складаецца з двух раздзелаў — работ фотамайстроў ТАСС і карцін маладых савецкіх мастакоў.

Фотаэкспазіцыя ТАСС расказвае аб жыцці савецкага народа, у першую чаргу моладзі, знаёміць са шматнацыянальнай культурай СССР.

Для ЮНЕСКА вялікі гонар прымаць у сябе такую цудоўную выстаўку, заявіў, выступаючы на цырымоніі адкрыцця, намеснік генеральнага дырэктара ЮНЕСКА М. Макагіянсар. Экспазіцыя з'яўляецца наглядным сведчаннем дынамічнага развіцця савецкага грамадства.

Правядзенне такой выстаўкі, падкрэсліў М. Макагіянсар, адпавядае тым задачам, якія вырашае ЮНЕСКА. Яно ўносіць уклад у развіццё ўзаемаразумення, супрацоўніцтва і дружбы паміж народамі.

ЁСЦЬ ТАКІ ЧАЛАВЕК

Гісторыю прадпрыемства ствараюць людзі. Па іх справах мы ўяўляем маштабы працы ўсяго калектыву, можам меркаваць аб магчымасцях кожнага работніка. І калі ідзе размова аб наваполацкім аб'яднанні «Палімір», то разам з імёнамі вядомых рабочых, інжынераў прадпрыемства абавязкова называць імя Льва Наважылава — дырэктара.

Пра Л. Наважылава гавораць, што яго вялікі інжынерны вопыт у спалучэнні з арганізатарскімі якасцямі дапамагае хутка ацаніць сітуацыю, разабрацца ў дэталях, прыняць правільнае рашэнне. А гэта і ёсць не што іншае, як талент.

Узначальваць адно з вядучых прадпрыемстваў краіны не толькі ганарова, але і адказна. Вялікая павага людзей, іх давер'е праявіліся ў тым, што Наважылава абралі дэпутатам Віцебскага абласнога Савета народных дэпутатаў, ён быў дэлегатам XXVI з'езда КПСС. Аб працоўных поспехах калектыву ў дзесятай пяцігодцы сведчыць узнагарода — за высокую эфектыўнасць і якасць работы «Палімір» занесены на ўсесаюзную Дошку гонару на ВДНГ СССР. Прадпрыемства выйшла на ўзровень самых перадавых вытворчых калектываў краіны. Яго прадукцыя — розныя віды сінтэтычнага валакна — адпавядае высокім міжнародным стандартам. Аб культуры вытворчасці на «Паліміры» гаворыць вельмі паказальны факт: многія гады на яго тэрыторыі і побач у вадаёмах жывуць качкі, а ў апошні час — лебедзі. Таму і працаваць на такой вытворчасці людзям прыемна. Аб захаванні навакольнага асяроддзя клопаціцца кіраўніцтва «Паліміра», а яго дырэктар Леў Наважылаў і ў гэтай справе знаходзіцца на вядучай ролі, бо ўзначальвае гарадскі савет дырэктароў Наваполацка.

НА ЗДЫМКАХ: дырэктар наваполацкага аб'яднання «Палімір» Леў НАВАЖЫЛАЎ; Леў НАВАЖЫЛАЎ вядзе пасяджэнне гарадскога савета дырэктароў; гутарка з работнікамі вытворчасці «Нітрон» апаратычай Л. ФЕДЧАНКА і прадзільшчыкам А. ЖАРНАСЕКАМ; Леў НАВАЖЫЛАЎ у Палацы воднага спорту з трэнерамі Н. і Л. ГЕНАВЫМІ; сям'я НАВАЖЫЛАВЫХ на адпачынку. Фота А. ЦАРЛЮКЕВІЧА.

Тры мільёны фізкультурнікаў

Ці ж толькі рэкорды?

Амаль што кожны дзень я праходжу каля міскага стадыёна «Дынама» — працую непадалёку. І заўсёды, хоць на хвіліну прыпынюся, каб ужо ў каторы раз палябавацца гэтым прыгожым збудаваннем.

Памаладзеў наш цэнтральны стадыён за мінулыя гады, расшырыўся, стаў больш утульным, прывабным. Можа ў гэтым «вінавата» Алімпіада-80? Такое пытанне задаюць нам не раз.

Што адказаць? Мяркую, што найбольш вычарпальны адказ на такое пытанне даў групе замежных журналістаў старшыня Мінскага гарвыканкома Георгій Таразевіч: «Ужо даўно планавалася рэканструяваць галоўную спартыўную арэну Беларусі. Алімпіада толькі паўскорыла гэтыя тэрміны. Бо з кожным годам павялічваецца колькасць людзей, жадаючых займацца фізкультурай і спортам».

Звернемся да фактаў. Сягоння фізкультурная арганізацыя рэспублікі налічвае тры мільёны чалавек. У іх распараджэнні 126 стадыёнаў, 2 947 спартыўна-гімнастычных залаў, 78 закрытых плавальных басейнаў, каля васьмі тысяч футбольных палёў, 507 лыжных, 2 400 стралковых баз. Нарэшце, Беларусь мае такія ўнікальныя спартыўныя збудаванні, як алімпійскі лагер «Стайкі», спорткомплекс па змяненні відаў «Раўбічы», Палады лёгкай атлетыкі і тэніса, Рэспубліканскі водна-спартыўны камбінат і многае іншае.

Усё гэта стварыла неабходныя ўмовы для росту майстроў высокага класа. Рэкорды лік — сорак тры прадстаўнікі нашай рэспублікі — дэлегавалі мы ў алімпійскую зборную Савецкага Саюза. На Алімпіядзе-80 імі заваявана 15 залатых, 10 сярэбраных і 9 бронзавых медалёў. Гэта значна больш, чым у прадстаўнікоў Італіі, Іспаніі, Францыі, разам узятых. Сапраўднымі героямі Гульніаў у Маскве сталі беларускія спартсмены Уладзімір Парфяновіч і Леанід Тараненка, Нэлі Кім і Аляксандр Партноў.

Але было б няправільна лічыць, што ў рэспубліцы ўся работа канцэнтруецца толькі на падрыхтоўцы чэмпіёнаў ці алімпійцаў. Фізкультура і спорт — першыя памочнікі ў вучобе і працы людзей. Канкрэтная задача па далейшаму развіццю фізкультуры і спорту вызначана ў важным дакуменце «Асноўныя напрамкі эканамічнага і сацыяльнага развіцця СССР на 1981—1985 гады і на перыяд да 1990 года». У ім гаворыцца: «Актыўна развіваць масавую фізічную культуру і спорт, садзейнічаць больш шырокаму ўкараненню іх у паўсядзённы быт савецкіх людзей. Узмацніць фізкультурную і спартыўную работу сярод дзяцей і моладзі. Эфектыўна выкарыстоўваць спартыўныя збудаванні».

Як пастаўлена гэта спартыўная работа ў нашай рэспубліцы?

Сярод моладзі, апрача ўрокаў фізвыхавання і пазакласнай работы, якая праводзіцца ў агульнаадукацыйных школах, вышэйшых і спецыяльных навучальных устаноў па дзяржаўных праграмах, у савецкіх добраахвотных спартыўных таварыствах прафсаюзаў і іншых арганізацыях адкрыты і працуюць звыш 408 дадзячонацкіх спартыўных школ. Заняткі праводзяць больш за чатыры тысячы трэнераў па 33 відах

спорту. Апрача аздараўленча-выхаваўчых мерапрыемстваў, тут вырашаюцца пытанні адбору і падрыхтоўкі алімпійскага рэзерву. Пасля заканчэння спецыяльнай школы спартсмены могуць удасканаліваць майстэрства ў школах вышэйшага спартыўнага майстэрства ў цэнтрах алімпійскай падрыхтоўкі, спалучаючы спорт з вучобай або работай на вытворчасці ці ва ўстанове.

Прадметам асаблівага клопату для нас сталі пытанні арганізацыі разумнага адпачынку шляхам правядзення масавых спаборніцтваў і святаў сярод працоўных. Так, жыхары горада Баранавічы ўжо на працягу некалькіх гадоў у летнія дні арганізуюць і праводзяць масавае свята ў раёне возера Гаць. У ім прымаюць удзел людзі розных узростаў. Асаблівай папулярнасцю карыстаюцца спаборніцтвы пад дэвізам «Тата, мама і я — спартыўная сям'я», здача комплексу «Гаць да працы і абароны».

Шмат увагі ўдзяляецца фізічнай загартоўцы і на Мінскім трактарным заводзе. Рабочыя гэтага прадпрыемства ўжо не першы год спаборнічаюць з трактарабудаўнікамі Чалябінска і Харкава. З гарачай зацікаўленасцю і любоўю да фізічнай культуры і спорту адносяцца рабочыя і служачыя Мінскага камвольнага камбіната, гомельскага шклозавода імя Ламаносава, марілёўскага завода «Строммашына», калгаса «Прагрэс» Гродзенскага і «Рассвет» Кіраўскага раёнаў і іншых вытворчых калектываў.

Высокі ўзровень фізкультурна-аздараўленчай работы характэрны не толькі для асобных калектываў прадпрыемстваў, арганізацый, але і для цэлых гарадоў, раёнаў. Наваполацкі гарком КПБ і гарадскі Савет народных дэпутатаў у плане сацыяльнага развіцця горада адводзяць віднае месца фізічнай культуры і спорту. Горад вялікай хіміі настойліва шукае новыя формы аздараўленчай работы, прыцягвае да стартаў як мага больш жыхароў. Шэсць гадоў назад у горадзе ўпершыню стартавала «Наваполацкая лыжня». Тады на яе старты выйшла ўсяго каля 20 тысяч жыхароў. Сёлета ў спаборніцтвах прынялі ўдзел больш за 55 тысяч гараджан.

Сёння горад хімічнай індустрыі па праву называюць горадам здароўя і спорту.

Многа цікавага робіцца ў Ляхавіцкім раёне Брэсцкай вобласці, які чатыры гады запар выходзіў пераможцам рэспубліканскага сацыялістычнага спаборніцтва на лепшую пастаноўку фізкультурна-аздараўленчай і спартыўна-масвай работы.

Аднак дасягнутае не мяжа. Мы плануем дасягнуць колькасць тых, хто займаецца фізічнай культурай і спортам, к 1985 году да 3 450 тысяч чалавек, падрыхтаваць 1 150 тысяч значкістаў комплексу «Гаць да працы і абароны», 1 600 тысяч спартсменаў-разраднакаў.

У той жа час спартыўнымі арганізацыямі рэспублікі распрацавана праграма чатырохгадовай алімпійскай падрыхтоўкі з тым, каб поспехі, дасягнутыя на Гульніах у Маскве, замацаваць на чэмпіянатах свету і Еўропы.

Іван ГУЦЬКО,
намеснік старшыні Камітэта па фізічнай культуры і спорту пры Савеце Міністраў БССР.

Бульвар Шаўчэнка ў Брэсце.

Фота Г. ЛІХТАРОВІЧА.

ПОВТОРИЛА ПОДВИГ НАДЕЖДЫ ДУРОВОЙ

ШТРИХИ

ОДНОЙ ИНТЕРЕСНОЙ ЖИЗНИ

Это штрихи жизни простой русской женщины, которая живет в небольшом городе Сарепуле, что на Каме. Но ее биография, пожалуй, могла бы поразить самого Александра Дюма...

Зовут ее Антонина Пальшина. О ней писали газеты в 1916 году. О ней пишут и в 1980-м. Она награждена георгиевскими крестами и удостоена советских правительственных наград.

Рассказываю о ней я совсем не для того, чтобы поразить чье-то воображение. По-моему, судьба Пальшиной, ее жизнь во многом раскрывает и объясняет ту «загадку», которую на Западе называют «таинственной русской душой».

... 1915 год. Первая мировая война. На русско-турецком фронте у крепости Гасан-кала идут непрерывные бои. Особенной храбростью отличаются казаки. И среди них молодой лихой рубака — Антон, слава о котором идет по всему полку. В одной из схваток молодой казак ранен. В лазарете выясняется, что «Антоном» назвала себя 17-летняя девушка Антонина Пальшина.

Как она оказалась на турецком фронте? Все просто и все неожиданно.

Антонина родилась в бедной крестьянской семье. В 9 лет осталась сиротой и стала жить у старшей сестры в Сарепуле. Здесь ее поразил рассказ соседки о красивом городе на Каспийском море — Баку. Тайком от сестры в 13 лет она добиралась до нынешней столицы Азербайджана. Случай помогает ей снять угол у молодоженов и устроиться на работу. Потом началась война. Хозяйка квартиры забрали в армию. Хозяйка плакала каждую ночь...

Антонина задумала помочь: сбрила волосы, переделалась в мужскую одежду и поехала на фронт, решив отыскать мужа хозяйки, заменить его в строю, чтобы тот мог вернуться. Хозяйка она не нашла, зато ее, или, точнее, «его», приняли в добровольческую казачью сотню.

... Бежав из лазарета, Антонина намеревалась перебраться на другой фронт, Западный. Но подозрительного, без документов, солдата задерживают. Наконец все выясняется, и Антонину отправляют в Сарепулу. О том, как ее встречали, я узнал из старых пожелтевших газет — сама она об этом говорит скупко, смущается даже сейчас. Именно тогда она узнала, что в Сарепуле, недалеко от ее дома, жила знаменитая «кавалерист-девица» Надежда Дурова, первая в России женщина-офицер, которая, передевшись в казачью форму, участвовала в войне с Наполеоном.

Вскоре Антон Пальшин появляется на австрийском фронте. Отчаянный партизанка выполняет самые рискованные и опасные поручения, совершает рейды в неприятельский тыл, достает «языков». Дважды получает ранения, но по причине, о которой легко догадаться, не сообщает о них, остается в строю.

За героические действия Антон Пальшин производится в унтер-офицеры, удостоивается двух георгиевских крестов и двух георгиевских медалей. Одну из наград лично вручает знаменитый генерал Брусилов.

В сентябре 1917 года Антонина после тяжелого ранения возвращается в Сарепулу и вскоре вступает в большевистскую организацию. Распространяет листовки,

объясняет рабочим и крестьянам программу большевиков.

После Октябрьской революции она работает в городке Сычевка Смоленской области. Сражается с отрядами контрреволюционеров, ловит диверсантов, а однажды задерживает опасного контрабандиста, перевозившего четыре огромных слитка золота, золотую церковную утварь и пятнадцать крупных бриллиантов. Здесь, в Сычевке, в 1918 году выходит она замуж за большевика, красногвардейца Георгия Фролова. До 1923 года она с мужем в боевом строю — сражается с денкинцами, врангелевцами и другими врагами революции.

Отгремели залпы гражданской войны. Пальшина возвращается в Сарепулу. Живет скромно, растит сыновей...

Ей суждено было пережить еще одну войну. В первый же день нападения гитлеровцев на СССР Пальшина и ее муж явились в военкомат.

— Вышел вам возраст, — сказал военком. — За Советскую власть вы уже повоевали, теперь очередь за молодыми.

— Когда враг на родной земле, очередь не соблюдают, — ответила Пальшина. — Отправляй на фронт или сама пойду, мне не в первый раз, не удержись!

Наконец они добились разрешения, но на фронт поехал только муж. Антонина внезапно заболела, ее положили на операцию. Она тяжело переживала отсрочку. Считала каждый прошедший день, неперестанно расспрашивала врачей, когда же закончится лечение, когда ее выпишут из больницы.

Врачи запретили ей даже думать о фронте. Она упорствовала. Она стремилась туда, где шли кровопролитные бои с врагом, туда, где сражались ее муж и старший сын.

Убедил ее старый хирург. Говорил он приблизительно следующее: «Я потерял единственного сына. Больше у меня никого нет. Я тоже хотел взять винтовку и идти мстить. Но какую пользу могу я принести там, я — близорукий шестидесятипятилетний старик? Я был бы только обузой. Здесь я приношу большую пользу».

Она осталась в тылу. Шила белье для солдат, организовывала отpravку на фронт посылки с теплыми вещами для бойцов. Бралась за любую работу. В 1943 году пришло известие о героической гибели мужа. Она работала в это время в колхозе, уступив городскую квартиру эвакуированным...

Окончилась война. Пальшина вновь возвращается в свой сарепульский дом. Школьники зовут ее «бабушка-военная», часто приглашают на свои сборы. Пальшина выступает в клубах, на заводах. Несколько раз приезжала в Звездный городок к космонавтам.

... Говорят, что самые большие герои — это те, кто не знает о своем героизме. Без тени рисовки рассказывала мне Антонина Пальшина свою историю, немного удивляясь: зачем все это московскому журналисту, что особенного нашел он в ее судьбе?

В чем загадка этой русской души? Загадки нет. Есть обычный русский характер. Доброта и самоотверженность, бескорыстие и смелость.

Гавриил ПЕТРОСЯН.
(АПН).

БЕРАГЧЫ ПРЫРОДНЫЯ РЭСУРСЫ

Аб задачах па далейшаму ўзмацненню аховы навакольнага асяроддзя і паліпшэнню выкарыстання прыродных рэсурсаў, якія вынікаюць з рашэнняў XXVI з'езда КПСС і XXIX з'езда КПБ, ішла размова на пленуме рэспубліканскага савета Беларускага таварыства аховы прыроды.

Для выканання намечаных партыяй планаў запатрабуецца ўцягненне ў гаспадарчы абарот велізарнай колькасці прыродных рэсурсаў — першакрывіцы матэрыяльных даброт.

Гэтаму ў многім паслужыць далейшае паліпшэнне выкарыстання зямель, павышэнне іх урадлівасці, стварэнне проціразійных палос на пясках і тарфяніках. Праблему зберажэння водных рэсурсаў трэба будзе вырашаць не толькі пры дапамозе будаўніцтва новых ачышчальных збудаванняў, але і гаспадарскімі адносінамі да справы.

Пленум зацвердзіў план прыродаахоўных мерапрыемстваў на адзінаццатую пяцігодку.

У РЭСПУБЛІЦЫ СТВОРАНА НОВАЕ ВЫДАВЕЦТВА

«ЮНАЦТВА» — ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Правядзенне ў дні веснавых школьных канікул Тызня дзіцячай і юнацкай кнігі — традыцыя. У час яго юныя чытачы (яны назвалі сваё свята «Кніжчынымі імянінамі») сустракаюцца з пісьменнікамі, слухаюць расказы тых, хто афармляе і выдае для іх любімыя творы, прымаюць удзел у канферэнцыях, дзе абмяркоўваюць учынікі і лёсы літаратурных герояў. Традыцыйным у гэты тызень стала і адкрыццё кніжнай выстаўкі, якая разгортаецца ў кнігарні «Светач». Тут звычайна дэманструецца лепшае з таго, што было выдадзена для дзяцей на працягу года. Адметнасць сёлетняй выстаўкі ў тым, што на ёй першыно дэманстравалася прадукцыя «Юнацтва», новага выдавецтва, якое выпускае кнігі для дзяцей усіх узростаў.

Яго першая прадукцыя якраз і сведчыць пра гэта. Бо сярод навінак — маляўнічая кніжка Артура Вольскага для дашкольнікаў «Еду ў госці да слана» і беларуская народная казка «Ох і залатая табакерка», «Трэцяе пакаленне» Кузьмы Чорнага. Змітрок Бяспалы выдаў «Дзіўнага птах», а Іван Аношкін — «Антоніў ясень». Класіка прадстаўлена творами Горкага, Караленкі, Гоголя, Руставелі.

«Юнацтва», вядома, яшчэ зусім маладое — яму ўсяго некалькі месяцаў, — але, як відаць, яму ёсць ужо што па-

казаць, ёсць чым парадаваць сваіх чытачоў.

Стварэнне новага выдавецтва для дзяцей і юнацтва зусім не сведчыць пра тое, што раней у рэспубліцы не выдаваліся дзіцячыя кніжкі. У выдавецтвах «Мастацкая літаратура» і «Народная асвета» гэтай справай займаліся асобныя рэдакцыі, што цяпер уліліся ў склад новай установы, якая будзе працаваць з большым размахам, дзе будзе сканцэнтравана выданне літаратуры для дзяцей і юнацтва.

У «Юнацтва» на маё пытанне, чым была выклікана неабходнасць яго стварэння, адказалі лаканічна і дакладна:

— Неабходнасцю задаволіць усё ўзрастаючыя запатрабаваны нашых дзяцей у кніжках.

Ва ўсе часы кніга была лепшым выхавателем і дарадцам. Яна знаёміць чалавека, які ўступае ў жыццё, з тым, што яго акружае, вучыць жыць, быць добрым, сумленным і працавітым, выхоўвае пачуцці патрыятызму і адданасці Радзіме, народу. Кніга дапамагае выпрацаваць густ, расшырыць круггляд. Яна патрэбна чалавеку з таго моманту, калі, ледзь навучыўшыся гаварыць, ён просіць: «Мама, пачытай!» і да глыбокай старасці.

Запланавана, што ўсё рэдакцыйнае новае выдавецтва штогод будзе выпускаць 115 назваў кніг агульным тыражом больш 9 мільёнаў экзэмпляраў. Кніжная прадукцыя кожнай

рэдакцыі разлічана на чытачоў пэўнага ўзросту. Адна выдае літаратуру для юнацтва, другая — для школьнікаў сярэдняга ўзросту, трэцяя — для малодшых школьнікаў, чацвёртая — літаратуру для дашкольнікаў... Гэта апошняе ўпершыню ў рэспубліцы наладзіць выданне кніжак-цацак. Дарэчы, выпуск кніжак для самых маленькіх надзвычай складаная справа: кожны твор патрабуе даканалага, маляўнічага афармлення, дадатковай работы з аўтарамі: яны ж пішуць для пачынаючага чытача, якога трэба зацікавіць, прыхваціць да чытання, а таму і кніжка для яго павінна быць адмысловай.

Для ўсіх узростаў «Юнацтва» перш за ўсё пачало выданне твораў нашых беларускіх пісьменнікаў. Зноў убачаць свет «Алеся» і «Хлопчык і лётчык» Янкі Купалы, асобнай кніжкай выйдзе «Адвечная песня», будзе выдадзена аповесць Якуба Коласа «На ростанях» і «Апавяданні пра юнацтва Коласа» Максіма Лужаніна. Будучы перавадаваць творы М. Багдановіча, Я. Маўра, П. Броўкі. Новыя кніжкі для дзяцей напісалі В. Вітка («Мінскія баллады»), В. Хомчанка («Я прынес вам радасць»), П. Прыходзька, П. Прануза, Д. Бічэль-Загнетава і іншыя пісьменнікі.

Даўно ўжо карыстаюцца попытам серыйных выданняў, якія раскажваюць пра гісторыю нашай дзяржавы і Камуністычнай партыі, пра піянераў-герояў і

славутых людзей, чыё жыццё стала прыкладам для многіх пакаленняў. «Юнацтва» рыхтуе выпуск яшчэ некалькіх бібліятэчак. У серыі «Ці ведаеце вы, што...» выйдзе аповесць А. Клышкі «Францыск Скарына» і зборнік апавяданняў У. Юрэвіча «Мінск», з'явіцца бібліятэчка «Для пачынаючых чытаць». Да 60-годдзя ўтварэння СССР мяркуецца выпусціць 15-томнае выданне літаратуры народаў СССР.

Побач з творами рускай літаратуры будучы выходзіць у перакладах лепшыя творы замежных пісьменнікаў.

Адна з рэдакцый спецыялізуецца на выданні літаратуры на замежных мовах: польскай, чэшскай, англійскай, нямецкай, іспанскай, французскай. Так што некаторая частка тыражу «Юнацтва» ідзе за мяжу.

Штогод у Маскве наладжваецца міжнародны кніжны кірмаш. Да сёлетняга, які адбудзецца ў жніўні, у выдавецтва рыхтуецца праспект, пагартаўшы які, кнігавыдаўцы з іншых рэспублік Саветаў Саюза і з-за мяжы змогуць пазнаёміцца з прадукцыяй выдавецтва.

Трэба сказаць, што кнігі беларускіх выдавецтваў неадночы адзначаліся на падобных кірмашах дыпламамі за выдатнае афармленне. Аб гэтым добра памятаюць тыя, хто стварае новыя кніжкі для дзяцей. Для работы прыцягваюцца лепшыя беларускія мастакі, графікі, дызайнеры, бо дзіцячая кніжка, як мы ўжо казалі, асабліва патрабуе даканаласці.

Нягледзячы на карпатлівую працу дзесяткаў людзей, на вялікія выдаткі па кожнаму новаму выданню, кніжкі ў Саветаў Саюза даступныя літаральна кожнаму дзіцяці. Справа ў тым, што дзіцячая кніга ў 2—3 разы дзешавейшая за «дарослую». Звычайная каштуе яна ад 15 капеек да 1 рубля.

Калі «Юнацтва» запрацуе на поўную сілу, нашы дзеці атрымаюць самыя розныя творы: пра слаўных людзей і гістарычныя падзеі, навукова-папулярныя і прыгодніцкія, вершы і казкі, кнігі класікаў і нашых сучаснікаў.

Дзіяна ЧАРКАСАВА.
НА ЗДЫМКУ: кніжная выстаўка ў магазіне «Светач».

ПАЭТ, ВОІН,
ГРАМАДЗЯНІНАЛЯКСЕЮ
ЗАРЫЦКАМУ —
70 ГАДОУ

Калі ў мястэчку Хоцімск на Магілёўшчыне ў адной небагатай сям'і нарадзіўся хлопчык, бабка-навітуха сказала, што будзе гэты малы шчаслівым, праславіць сваё імя і бацькоў, пражыве доўгі век. Нарадзіў хлопца Алёшкам. Ужо ў пяць гадоў Алёшка, як дарослы, дапамагаў маці па гаспадарцы.

Але Кастрычніцкая рэвалюцыя змяніла лёс Алёшы Зарыцкага. Хлопчык пайшоў вучыцца ў школу. У 16 гадоў ён надрукаваў свой першы верш у бабруйскай акруговай газеце «Камуніст». «Праба яра» была ўдалай, і Алёсей працягваў пісаць вершы.

Вялікая Айчынная вайна апаліла светлую лірыку паэта нянавісцю да ворага, надала ёй новыя фарбы і адценні. Узмужнелым вярнуўся ён дамоў з фронту.

Пасля вайны Зарыцкі цалкам аддае сябе паэтычнай працы. Чытач амаль штогод атрымлівае яго новыя кніжкі: «Дняпроўскае рэха», «Арліная крыніца», «Наш сьня», «Залатое дно», «Праз бурныя парогі», «Пасылка ў рай», «Размова з сэрцам» і іншыя.

Вершы паэта перакладаюцца на мовы народаў СССР, англійскую і польскую. А на родную мову Зарыцкі перакладае паэтычныя творы рускіх і замежных класікаў. Адзін са старэйшых беларускіх паэтаў, ён унёс вялікі ўклад у культуру свайго народа, уславіў яго ў сваёй творчасці.

БЕССМЯРОТНЫЯ ТВОРЫ, ДУМКІ, ІДЭІ

Мадэст Мусаргскі пражыў кароткае жыццё. Яму было ўсяго сорок два гады, калі ён памёр у 1881 годзе ў Пецярбургу. Але ён пакінуў бессмяротныя творы, думкі, ідэі, якія і па сённяшні дзень неабходны людзям...

«Я разумею народ як вялікую асобу, адухоўленую адзінай ідэяй», — так гаварыў кампазітар і сцвярджаў гэта ўсёй сваёй творчасцю. Ён першы вывёў на рускую сцэну ў вялікай масе народ, які імкнуўся да свабоды. Адчуванне народнай мелодыі, народнага жыцця, сутнасці нацыянальных характараў, глыбокая назіральнасць — такія складальныя гіганцкай асобы Мусаргскага.

Палітра Мусаргскага шматфарбная. Ён напісаў пяць опер, творы для хору і сімфанічнага аркестра, для фартэпіяна, вакальныя цыклы. Вяршыня яго творчасці — оперы «Барыс Годуноў» і «Хаваншчына».

Кампазітар выбіраў для сваіх опер складаныя павароты гісторыі Расіі. І зыходным пунктам для яго заўсёды быў народ. Нездарма ж Мусаргскі звярнуўся да творчай спадчыны Пушкіна і адштурхоўваўся ад пушкінскай класічнай традыцыі — жывапісаць народ і народныя сцэны. І ў операх яго ў тую вузел звязаны лёсы народныя і лёсы асобных людзей. І народ вяршыць жыццё. А побач камічныя оперы «Жаніцьба» і «Сарочынскі кірмаш», напоўненыя народным гумарам...

ДА 100-ГОДДЗЯ З ДНЯ СМЕРЦІ МАДЭСТА МУСАРГСКАГА

Нарадзіўся Мусаргскі ў вёсцы Карэва, на іскоўскай зямлі, у сярэдняй Расіі. Па паходжанню дваранін, па выхаванню гвардзейскі афіцэр, ён мог бы пражыць жыццё забяспечанае, бесклапотнае. Але шлях выбраў мастакоўскі, у тыя далёкія часы поўны нягод.

«Усяго сябе без астатку аддай людзям. Толькі не хлусі — кажы праўду. Мастацтва не мэта, а сродак для гутаркі з людзьмі». Словы гэтыя вызначаюць усю творчасць рускага генія. Імі і натхнёныя яго творы. Інакш і не ўяўляў свайго жыцця Мадэст Мусаргскі.

Оперы яго — вяршыні. Але чаго варты камерныя творы! І перш за ўсё «Карцінкі з выстаўкі» — своеасаблівае абавульненне чалавечага жыцця, яго кантрастаў, надзей, мудрасці.

Маленькай навелай уяўляецца мне кожны рамана Мусаргскага. Напрыклад, «Песні і танцы смерці» — цыкл, вобразы якога пераварочваюць душу, уражваюць трагічнасцю, глыбіняй. Які горкі адчай у яго «Трапаку» (старадаўні рускі танец, выкарыстаны кампазітарам у гэтым цыкле)! І як перапаўняюць пяшчотныя пачуцці — «пачуцці дзіянства», калі слухаш яго цыкл «Дзіцячая». Спевакі раскажваюць, што любая аўдыторыя любой краіны слухае гэтую музыку зачаравана.

Мусаргскі ўвайшоў у гісторыю ру-

скага мастацтва як геніяльны наватар. Яго музыка — страсная, магутная, скульптурная, выхапленая з жывога жыцця, робіць яго мастацтва жывым і па сённяшні дзень.

У СССР шмат зроблена для найшырэйшага распаўсюджвання творчасці Мусаргскага. Яго оперы ідуць на сцэнах большасці музычных тэатраў — у Маскве і Новасібірску, у прыбалтыйскіх гарадах і на Украіне, у Грузіі і Сярэдняй Азіі... Іх можна пачуць у тэатрах Мілана (напрыклад, першая пастаноўка «Барыса Годунова» тут адбылася ў 1909 годзе), Лондана, Парыжа, Рыма, Нью-Йорка...

Многія рускія спевакі вяршынь свайго майстэрства дасягнулі іменна ў творах Мусаргскага. Вялікі Шаліпін спяваў у «Барысе Годунове» тры басовыя партыі: цара Барыса, Пімена і манаха Варлаама. Вядомы спявак Вялікага тэатра Іван Пятроў пакарыў парыжан у ролі Барыса, а роля Юродзівага была лепшай у рэпертуары праслаўленага спевака Івана Казлоўскага. Яўген Несцяранка спявае Барыса не толькі ў сценах роднага тэатра, але і ў «Ла Скала» і «Метрапалітэн опера», а Булат Мініжылкіў, бас з Кіргізіі, выступаў у ролі Барыса ў гастрольных спектаклях Вялікага тэатра ў ЗША.

На Іскоўшчыне, радзіме кампазітара, у былым маёнтку яго маці, адкры-

ты музей Мусаргскага, у якім відзена навукова-даследчая і збіральніцкая работа, частая госці тут — артысты многіх оперных тэатраў.

Пра Мусаргскага немагчыма гаварыць у прошлым часе. Ён сённяшні, больш таго, ён належыць будучаму. Яго музыка працягвае аказваць жыватворны ўплыў на творчую думку многіх сучасных кампазітараў.

І перш за ўсё трэба назваць Дзмітрыя Шастаковіча. У яго «Кацярыне Ізмайлавай» хіба не адчуваецца размах Мусаргскага? А «Барыс Годуноў» і «Хаваншчына» пад рэдакцыяй Дзмітрыя Шастаковіча — гэта работа надзвычайная. Не прайшоў міма вопыту Мусаргскага і Сяргей Пракоф'еў, мы адчуваем гэта, напрыклад, у яго «Вайне і міры»... Магутная стыхія Мусаргскага чуюцца сёння ў «Паэтычнай араторыі» Георгія Свірыдава на вершы Уладзіміра Маякоўскага, Мусаргскі блізі і Радзівон Шчадрыну — вазьміце яго «Мёртвыя душы». Або Анатолію Холмінаву ў яго камерных операх «Каляска» і «Шынель» па Гоголю, Андрэю Пятрову ў оперы «Пётр Першы».

І нездарма ва ўсім свеце з поспехам праходзіць сёлета год Мусаргскага. Яго музыка жыве заўсёды ў нашых душах, у нашай творчасці, у нашым сёння...

Юры СІМАНАЎ,
галоўны дырэктар Вялікага
тэатра СССР.

СА СТАЛІЦЫ Ў ПРАВІНЦЫЮ НА МАСТАЦКУЮ

ВЫСТАЎКУ

АДКРЫЦЬ
ДЛЯ СЯБЕ
І СВЕТУ

Успамін пра мінулае суседнічае з роздумам пра сённяшні дзень і марай пра будучыню.

Тонкія, вельмі настрайвава акварэлі Міколы Аўчынінікава вядуць гледача ў поле, у сад. Вяясненне абуджэнне прыроды, пачатак клопатаў пра ўраджай. Нялёгкае хлебаробская праца апэтызавана аўтарам, бо яна аснова дабрабыту людзей, якія адвеку шануюць зямлю-карміцельку і славяць яе руплівых гаспадароў. Тэму стваральнай працы працягваюць акварэлі, на якіх адлюстраваны Пінскі суднабудуўнічы завод, ілюстрацыі Ю. Герасіменкі да кніжкі В. Віткі «Мы будзем метро».

Юрый Герасіменка апошнім часам — адзін з найбольш творча актыўных маладых мастакоў Маладзечна. Яго ілюстрацыі да зборніка вершаў В. Зуёнка летась экспанаваліся на выстаўцы «Маладосць рэспублікі», прысвечанай 60-годдзю камсамола Беларусі. Арыгінальна была вырашана гэтым аўтарам тэма 500-годдзя з дня нараджэння Міколы Гусоўскага. Графічна выразная постаць на аркушы багна гледачу са спіны. Паэт шырокім жэстам нібы адчыняе дзверы — «Хай жа пачуецца ў свеце Гусоўска голас!». І паказаныя цяпер у Маладзечна малюнкi да дзіцячай кніжкі радуецца аўтарскай фантазіяй, дынамізмам, змястоўнасцю.

Кастусь Харашэвіч, даўні і актыўны ўдзельнік рэспубліканскіх і ўсесаюзных выставак, уключыў у экспазіцыю пейзажы. Мілыя сэрцу мастака куточкі Маладзечаншчыны... Пераносычы іх на палатно, жывапісец дбаў не толькі аб прыгажосці ці дакладнасці. Пастаянны роздум пра чалавека, яго лёс і месца на зямлі выразна адчуваецца ва ўсіх работах. Густая сінь вясэрняга неба, высокія раскідзістыя дрэвы, што прыкрываюць сабою будынкі, атмасфера ўтульнасці, сцішанасці... «Дом майго бацькі» — чытаю збоку назву. А вось «Пушча» — таямнічы і магутны свет прыроды, спасцігнуць якую да канца наўрад ці магчыма.

Большасць маладзечанскіх мастакоў — людзі маладыя, нядаўні выпускнікі Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута і мастацка-графічнага факультэта Віцебскага педінстытута. Яны яшчэ шукаюць

уласныя тэмы, выбіраюць «мову», удакладняюць свае жыццёвыя пазіцыі. Ім цікава назіраць за людзьмі ў новых абставінах, як бы вывучаць і краевы, і сітуацыйны. І хлопцы ездзяць па Беларусі з алоўкамі, паперай, эцюднікамі. Любяць успамінаць такія вандрожкі, бо яны спрыяюць і сяброўству, і крытычнаму стаўленню да сваёй творчасці, і росту асобы кожнага.

Таму ў экспазіцыю яны ўключылі і некалькі «прывазных» работ. Таямнічымі, рамантычнымі, у буянні лета паказвае краявіды Мядзельшчыны і Тураўшчыны В. Лазоўскі. Выразныя, вытанчаныя замалёўкі помнікаў даўніны ў Пінску і Давыд-Гарадку зрабіў А. Пашкевіч. Дарэчы, на выстаўцы былі і яго цудоўныя жывапісныя палотны, прысвечаныя Маладзечна. Г. Селядзец і П. Гулевіч занатавалі на паперы былую Нямігу... Усё такое роднае, знаёмае, нечакана ўбачанае збоку, успрымалася свежа, пановаму.

Знаёміцца з выстаўкай, з яе аўтарамі было сапраўды цікава. Самім сваім існаваннем, сваёй дзейнасцю яны разбіваюць даўні стэрэатып мыслення: мастацтва квітнее толькі ў сталіцах. Хай сабе Маладзечна не такая аддаленая правінцыя, ёсць нямала мастакоў, якія жывуць і плённа працуюць у розных абласцях Беларусі. Але маладзечанцы выступаюць як калектыў аднадумцаў, дзе кожны мае або імкнецца мець выразнае творчае аблічча, глыбока ўнікае ў клопаты і праблемы часу, грамадства, шукае найбольш выразны сродкі, каб выказаць свае думкі ў мастацкіх вобразах. Радзіма, людзі працы з'яўляюцца пастаянай крыніцай натхнення для маладзечанскіх графікаў і жывапісцаў. Актыўная дзейнасць майстроў старэйшага пакалення спрыяе захаванню традыцый, а неўтаймаваная энергія маладых абяцае дзейнае развіццё іх. Час і праца патрэбны для далейшых набыткаў. Праца сур'ёзная, самаахвярная, у імя высокай мэты. Уславіць жыццё, народ, свой край... Ці ж мала гэта?!

Валянціна ТРЫГУБОВІЧ.

НА ЗДЫМКАХ: група ўдзельнікаў выстаўкі; К. ХАРАШЭВІЧ. «Дом майго бацькі»; Я. РАЗДЗЯЛОўСКАЯ. «Канікулы».

ДЗЕНЬ ТЭАТРА

Трыбунай ідэалаў міру і дружбы, дзейным сродкам выхавання чалавечых якасцей выступае ў нашы дні сцэнічнае мастацтва. Прызнаннем яго важнай ролі ва ўмацаванні ўзаемаразумення людзей стала штогодняе святкаванне Міжнароднага дня тэатра. Шырока адзначаецца ён і ў нашай краіне, дзе кожны вечар уздымаюць заслону каля 600 тэатраў. Неаспрэчныя поспехі майстроў сцэны ў стварэнні вобразаў сучаснікаў. Герой нашых дзён, іх здзяйсненні, духоўны свет хваляюць людзей, прымушаюць задумацца пра сучаснасць і будучыню. У рэпертуары тэатраў — звыш паловы п'ес на сучасныя тэмы. Лепшым творам саветскіх драматургаў уласцівыя непрымірмасць да недахопаў, актыўнае ўмяшанне ў вырашэнне праблем, якімі жыве наша грамадства.

Усё шырэйшыя масы далучаюцца да мастацтва. За пяць мінулых гадоў колькасць наведвальнікаў тэатраў узрасла на пяць мільёнаў чалавек.

Прэм'ерамі новых спектакляў сустракаюць Міжнародны дзень тэатра і тэатральныя калектывы Беларусі. У Дзяржаўным рускім драматычным тэатры імя Горкага з поспехам ідзе спектакль «Узнятая цаліна» паводле рамана М. Шолахава, у Дзяржаўным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы — «Закон вечнасці» па п'есе Н. Думбадзе, у Гродзенскім абласным драматычным — «Дзікі Анёл» па п'есе А. Каламінца, рэспубліканскі тэатр юнага гледача парадаваў новай работай — спектаклем «Як гартавалася сталь» па рамана М. Астроўскага.

нашы слаўтыя зямлякі

ДАСЛЕДЧЫК
СТАРАЖЫТНАСЦЕЙ

ДА 175-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ
КАНСТАНЦІНА ТЫШКЕВІЧА

Звычайна братаў Астапа і Кастуся Тышкевічаў ставяць поруч, і гэта справядліва. Яны рабілі адну справу і аддалі ёй усё сваё жыццё.

Абодва нарадзіліся ў Лагойску ў сям'і этнографа і археолага Пія Тышкевіча, якая адносілася да вярхоў тагачаснай інтэлігенцыі. Канстанцін быў старэйшы. Цяга да ведаў перадалася яму перш за ўсё ад бацькі Пія, а таксама ад сваяка з Падзвіння, краязнаўца Адама Плятэра.

Выпускнік Мінскай гімназіі і Віленскага ўніверсітэта, на працягу сямі гадоў (1828 — 1835) Канстанцін Тышкевіч працаваў фінансавым чыноўнікам у Варшаве, а пасля вярнуўся ў Лагойск і прысвяціў сябе вывучэнню краю. Пры падтрымцы бацькі і малодшага брата Астапа ён стварыў тут музей, пры якім знаходзіліся архіў старажытных рукапісаў, бібліятэка з вялікай колькасцю рэдкіх кніг. Маючы перад сабой вопыт Пія Тышкевіча, Адама Плятэра, а таксама З. Даленгі - Хадакоўскага, К. Тышкевіч звярнуўся да даследавання курганоў, гарадзішчаў, замчышчаў Мінскай губерні.

Важнейшай работай К. Тышкевіча з'яўляецца яго манаграфія «Пра курганы ў Літве і Заходняй Русі», якая доўга рыхтавалася і марудна выходзіла ў свет, аб чым сведчыць надпіс на кнізе, што праца першапачаткова абнародавана ў «Віленскім вестніку» ў 1864 годзе, але яе працяг быў спынены па загаду «зверху», паколькі яна прайшла міма канцэлярыі Мураўёва. К. Тышкевіч рабіў захады, каб сваю працу выпусціць поўнасцю. Пераканаўшыся, што гэта яму не ўдасца зрабіць афіцыйна, аўтар прыватна ажыццявіў задуманае, аб чым сведчыць надпіс на кнізе: «Тышкевіч

— аўтар аддрукаваў для сябе 200 экзэмпляраў для раздачы сваім знаёмым... снежань 1865»¹.

У Віленскім архіве захоўваецца перапіска К. Тышкевіча з выдаўцом пра магчымасці выхаду ў свет гэтай жа працы. Нават прыкладзена пісьмо-рэцэнзія Станіслава Плятэра са станоўчай ацэнкай даследавання. Пасля гэтага былі яшчэ настойлівыя просьбы выдаўца Адама Кіркора, пакуль кніга не выйшла ў свет з яго друкарні. Уся гэта гісторыя з выданнем бяскрыўднай кнігі па археалогіі Беларусі выдатна характарызуе тагачасную ўчэністую цензуру.

Манаграфія «Пра курганы ў Літве і Заходняй Русі» аўтар пачаў з ацэнкі выкапаных тагачаснага вучонага В. Ржэўскага аб правамернасці лічыць старажытныя Літву аднароднай, а мову — маці сучаснай, паколькі гэты край быў месцам перасячэння міграцыйных шляхоў шматлікіх народаў і ўжо ж вельмі шмат, як для аднаго народа, засталася тут разнастайных прозвішчаў.

К. Тышкевіч разгледзеў віды археалагічных аб'ектаў, якія яму трапіліся на тэрыторыі Беларусі, дзе ён больш за ўсё праводзіў даследаванні. Назваў «умацаваныя замкі», «ахвяравальныя гарадзішчы», «акопныя судзілішчы», межавыя знакі і курганы (тумулюсы) і засяродзіў сваю ўвагу на вывучэнні апошніх.

Кастусь Тышкевіч цікавіўся старажытнымі гарадамі, імкнуўся ўявіць, якімі яны маглі быць у часы іх заснавання, зразумець сутнасць старадаўняга будаўніцтва.

Упершыню ў археалагічную практыку Беларусі К. Тышкевіч увёў складанне тапаграфічных планаў замкаў і гарадзішчаў. Так, ім былі зняты планы замкаў у Заслаўі, Чашніках, Уле, Біржах, Лагойску, Рудніку, Свідне, Дабрыніве, Баравым Млынкі, Сукромне. Навуковая вартасць такіх планаў відавочная, паколькі фіксуецца не толькі месца знаходжання вывучаемага аб'екта, але і ў пэўнай меры адлюстроўваецца яго стан у момант даследавання. Гэты метад К. Тышкевіча быў падхоплены іншымі археола-

(Заканчэнне на 8-й стар.)

¹ Экзэмпляр гэтай рэдчай кнігі захоўваецца ў Фундаментальнай бібліятэцы АН БССР імя Якуба Коласа.

Адным з цікавейшых помнікаў беларускай архітэктуры першай паловы XVII стагоддзя з'яўляецца Гродзенскі брыгіцкі манастыр. На працягу стагоддзяў яго лёс, як і многіх іншых помнікаў нашай спадчыны, быў незайздросны. Вядома, што ў час Паўночнай вайны шведы, захапіўшы Гродна, ператварылі шэдэўр архітэктуры ў стайню. На працягу 1742—1787 гадоў праводзіліся ў манастыры рамонтныя работы, якія ў рэшце рэшт зрабілі значны ўплыў на вонкавы выгляд і змянілі першапачатковы архітэктурны твар збудавання.

Буйны пажар 1885 года знішчыў мноства гродзенскіх пабудов. Вялікія пашкоджанні былі зроблены і Брыгіцкаму манастыру. Спецыяльныя навукова-рэстаўрацыйныя вытворчыя майстэрні Міністэрства культуры БССР параўнаўча нядаўна пачалі навуковыя работы і даследаванні з мэтай далейшага аднаўлення, рэстаўрацыі выдатнага помніка архітэктуры рэспублікі. Вялікую цікавасць выклікае дэкор фрыза Брыгіцкага касцёла, выкананы ў тэхніцы сграфіта. Брыгіцкі манастыр у

Гродна — складаны архітэктурны комплекс. Да нашых дзён захавалася збудаванне касцёла, двухпавярховы кляштар, каменная агароджа з трыма брамамі і дзвюма вуглавымі вежамі, драўляны лямус. На жаль, поўнасцю разбурана і не захавалася ўнутраная аздаба памяшканняў. Зараз вядзецца рэстаўрацыя Брыгіцкага касцёла. Зроблена ўжо нямала. Праведзена дэтальная работа па складанню гістарычнай даведкі, завершана рэстаўрацыя сграфіта. З гэтай работай паспяхова справіліся выпускнікі Бела-

рускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута мастакі-манументалісты Ю. Маліноўскі, У. Раціцкі... У сучасны момант ідзе рамонт даху, закладка позніх праёмаў, робіцца кладка сцен, карнізаў, тынкоўка складаных капітэляў, цяг. **НА ЗДЫМКАХ:** помнік беларускай архітэктуры — Гродзенскі брыгіцкі манастыр; касцёл у час рэстаўрацыі; так выглядала сграфіта ў першапачатковай задуме мастака, такая яна зараз пасля завяршэння рэстаўрацыі. **Фота В. ДУБІНкі.**

ДАСЛЕДЧЫК СТАРАЖЫТНАСЦЕЙ

(Заканчэнне. Пачатак на 7-й стар.)
гамі, у прыватнасці, гэта рабілі У. Сыракомля, А. Кіркор. Пазней здымкі планаў сталі проста неабходным пры раскопках. Такую ж спробу рабіў і З. Даленга-Хадакоўскі, але яго задума была пахавана больш чым на стагоддзе ў архіве, таму мы слухна аддаём тут прыарытэт К. Тышкевічу. Да метадычных навінаў братаў Астана і Кастуся Тышкевічаў варта аднесці вядзенне ім дзённікавых запісаў, якія пасля зрабіліся асновай для навуковых работ. Упершыню матэрыялы археалагічных раскопак у выглядзе ілюстраванага альбома знаходкаў былі прадстаўлены К. Тышкевічам на выстаўцы ў Маскве ў 1867 годзе. Сюды былі ўключаны матэрыялы не толькі Кастуся Пявіча, але і іншых яго сучаснікаў. Аўтар альбома, як удзельнік выстаўкі, быў выбраны ганаровым членам Маскоўскага археалагічнага таварыства. Есць некаторыя звесткі пра «Атлас старажытных гарадзішчаў, замкавых гараў і скопішчаў на Літве і Літоўскай Русі», які быў прадстаўлены ў Археа-

лагічнае таварыства ў 1859 годзе. Ён таксама складзены К. Тышкевічам. Як краязнавец, К. Тышкевіч збіраў звесткі па гісторыі Лагойска, Астрашчскага Гарадка і іншых населеных пунктаў, але важнейшай работай у гэтым плане з'яўляецца «Вілія і яе берагі», якая была завершана аўтарам у 1858 годзе, а выйшла ў свет толькі ў 1871 годзе і то дзякуючы выключна І. Крашэўскаму. Кніга аздаблена малюнкамі Артура Бартэльса, якія ён выканаў з натат у час сумеснага падарожжа па Віліі, што робіць гэтую манаграфію яшчэ больш каштоўнай. Ва ўступе, напісаным І. Крашэўскім, даецца характарыстыка навуковай дзейнасці К. Тышкевіча. «Быў ён не якім-небудзь дылетантам, які забавляўся старымі цацкамі, а даследчыкам, дбайна шукаўшым на месцы сляды гісторыі, раскопваючы курганы, гарадзішчы...» Ён быў звязаны з навуковымі таварыствамі ў Празе, Парыжы, Маскве, Кракаве, Вільні. І. Крашэўскі са скрухай у сэрцы піша, што К. Тышкевіч памёр у самым разгары навуковай дзейнасці, збіраючы

матэрыялы для новых прац. «Смерць яго застала на загоне, за плугам». Лагойскі скарбы выкапняў і архіў вучонага дастаўся яго сыну Аскару Тышкевічу. Толькі на адной Лагойшчыне К. Тышкевіч даследаваў каля двухсот курганоў, гарадзішчаў, замчышчаў, склаў на некаторыя помнікі тапаграфічныя планы, а таксама археалагічны атлас. Усё жыццё калекцыяніраваў антыкварныя прадметы. У пісьме да Яна Тышкевіча паведамляў пра сваю работу, пра зборы ўласнага лагойскага музея старажытнасцей і тут жа прасіў дапамагчы набыць калекцыю карцін Міхала Клефаса Агінскага, якія належалі яго бестурботнай нявестцы. Нават заняткі па рыбалоўству на Віліі К. Тышкевіч спрабаваў разгледзець у гістарычным плане, прыводзіць запісы народных метэаралагічных прыкмет і прыёмаў народнай медыцыны, звязаных з рыбай. Па паводзінах рыбы прадказвалі надвор'е. На жаль, антыкварныя зборы К. Тышкевіча, які амаль усіх астатніх беларускіх археолагаў XIX стагоддзя, расплыліся за межы сучаснай Беларусі і аселі ў іншых музеях або трапілі ў прыватныя калекцыі аматараў старажытнасці. Так, напрыклад, частка вядомага краснаборскага скарбу, які ў 1865 годзе быў выяўлены на селішчы пад Лагойскам, знаходзіцца зараз у Вільнюскім

гісторыка-этнаграфічным музеі АН Літоўскай ССР, другая частка — у Варшаўскім музеі археалогіі, трэцяя — у Палангскім музеі бурштыну, якім у канцы XIX стагоддзя валодаў Фелікс Тышкевіч. Рэдкая па прыгажосці калекцыя пацерак, як і іншыя прадметы з курганоў ля вёскі Відагошча Мінскага павета, выяўленыя К. Тышкевічам у 1862 годзе, трапілі ў Маскоўскі гістарычны музей. Кастусь Тышкевіч клапаціўся і аб прапагандзе сабраных ім беларускіх старажытнасцей. Звяртаўся ў Маскву з просьбай адкрыць там этнаграфічную выстаўку. Верыў у росквіт беларускай этнаграфіі і археалогіі, спадзяваўся, што яго навуковыя ідэі, даследы бясплёдна не пройдуць. Сваёй працай у галіне археалогіі і краязнаўства ён заслужыў даволі шырокую вядомасць і быў абраны членам розных навуковых таварыстваў. Імя К. Тышкевіча было ўплывовым у асяроддзі суседніх славянскіх калегавучоных. «...Чаму я навучыўся на працягу столькіх працёкшых гадоў, то як грамадскі скарб я павінен перадаць грамадству», — гаварыў беларускі даследчык. Сваёй падзвіжніцкай працай ён зрабіў практычны і тэарэтычны ўклад у развіццё беларускай навукі, закладаў яе грунтоўны падмурак. **Генадзь КАХАНОўСКІ.**

ПАДАРОЖНІЧАЮЦЬ ТАРПАНЫ

З Белаежскай пушчы ў Душанбінскі заапарк дастаўлена партыя коней-тарпанаў. Некалі гэтыя насельнікі беларускіх лясоў былі поўнасцю знішчаны. 20 гадоў назад вучоным удалося адшукаць некалькі патомкаў тарпанаў у польскіх сялян. Пачалася работа па іх рэзмнажэнню і рассяленню. Цяпер белаежскіх коней налічваецца ўжо каля трох дзесяткаў. А як яны будуць сябе адчуваць у Сярэдняй Азіі? На гэтае пытанне і павінен адказаць навуковы эксперимент у Душанбінскім заапарку.

Гумар

Выкладчык тэхнікума пытае ў студэнткі:
— Як будзе будучы час ад дзеяслова «кахаю»?
— Выйду замуж, — адказала студэнтка.
— Паслухайце, ваш чамадан ледзь трымаецца на паліцы, ён зараз зваліцца на мяне.
— Не хвалюйцеся. У ім няма ніякіх шкляных рэчываў.
У шафёра, які пацярпеў аварыю, спыталі:
— Чаму вы так хутка ехалі, вы ж казалі, што ў вас тармазы сапаваныя.
— Як гэта, чаму? — адказвае той. — Хацеў яшчэ да аварыі ў гараж паспець.
Заспрачаліся некалькі два разумнікі, каго называюць дурнем.
Вось першы і кажа:
— Дурань — гэта такі чалавек, які не можа выказаць сваю думку так, каб яго зразумелі іншы. Вы мяне разумеце?
— Не, — адказваў другі.

У ВАШУ КАЛЕКЦЫЮ АБ ПАРТЫЙНЫМ ФОРУМЕ

У гонар XXVI з'езда КПСС Міністэрства сувязі СССР выпусціла некалькі арыгінальных паштовых марак. На адной з іх, выкананай мастаком А. Смірновым, паказаны нагрудны значок дэлегата з'езда, у левай частцы мініяцюры — на фоне зоркі Спаскай вежы Маскоўскага Крамля, лаўровая галінка, серп і молат. Малюнак дапоўнены прамыслова-будаўнічым пейзажам, які сімвалізуе поспехі сацыялістычнага будаўніцтва пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі.

Другая марка па праву ўвойдзе ў залаты фонд савецкай філатэліі. На шматколернай мініяцюры, выкананай на бранзаванай паперы, на чырвоным фоне — Крамлёўскі Палац з'ездаў і Троіцкая вежа Маскоўскага Крамля. Уверсе маркі — памятны тэкст. Рымскую лічбу «XXVI» утвараюць праэктарныя прамені. На пярэднім плане — барэль-эфны партрэт заснавальніка Камуністычнай партыі У. І. Леніна.

У апошнія дні з'езда паступіла ў паштовы зварот шасцімарачная серыя мініячур «Ад з'езда да з'езда». Яна прысвечана буйнейшым будоўлям дзесятай пяцігодкі: Саяна-Шушанскай ГЭС, Байкала-Амурскай магістралі, Атаммашу, газавым промыслам Уранго, Экібастузскаму паліўна-энергетычнаму і Сыктыўкарскаму леснапрамысловым комплексам. У верхняй частцы кожнай маркі на чырвонай стужцы словы: «Ад з'езда да з'езда».

Да адкрыцця партыйнага форуму выпушчаны і паштовы блок. На ім адлюстраваны партрэт У. І. Леніна па вядомаму малюнку мастака М. Андрэева, прыведзены словы Л. Брэжнева з прамовы пры ўручэнні яму Ленінскай прэміі 31 сакавіка 1980 года: «...Ленінская палітыка нашай партыі — палітыка няўхільнага павышэння ўзроўню жыцця народа, забеспячэння міру і бяспекі краіны, будаўніцтва камуністычнай будучыні».

Л. КОЛАСАУ.

Мая мама...

Фота В. ШУБЫ.

«ЗАЛАТОЕ» ВЯСЕЛЛЕ

Жыхары вёскі Ладзенікі Навагрудскага раёна Андрэй і Дар'я Буцкевічы адзначылі 50 гадоў сумеснага жыцця. Юбіляраў сардэчна павіншаваў старшыня выканкома Метрапольскага сельскага Савета Іван Пранкевіч і ва ўрачыстай абстаноўцы ўручыў ім залатыя кольца, ветэранаў-калгаснікаў віншавалі ўсе вясцоўцы. Два сыны Буцкевічаў — інжынеры, трэці — газаэлектрзваршчык, дачка працуе выхавальніцай у дзіцячым садзе. У Буцкевічаў дзесяць унукаў.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-5, ЛЕНІНСКІ ПАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80; 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі. Зак. 544